

สมาธิเจ้าเล่ห์

พระอาจารย์สงบ มนสฺสุทฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๓

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ตั้งใจฟังธรรม สัจธรรมนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา ปรารถนาให้หัวใจ
เรานี้เป็นธรรมะ

ทั้งๆ ที่เรามีสติมีปัญญานะ เราอยากให้หัวใจเราเป็นธรรม เราอยากมีความสุข เรา
อยากจะพ้นจากทุกข์ เราต้องการความจริงๆ แต่เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันจะเป็นจริง
มากน้อยแค่ไหน มันเป็นความจริงตามกิเลสใจ มันเป็นความจริงตั้งแต่ใจมันปรารถนา แล้วมัน
พยายามสร้างภาพให้สมความปรารถนา ความปรารถนาของตนๆ ใจ

นี่พูดถึงฟังธรรมๆ สัจธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละเอียดลึกซึ้ง
ถึงซึ่งผู้ที่มีบุญมีกุศลเท่านั้นที่จะได้เข้าใจตามสัจจะความจริงอันนั้น แล้วถ้าเข้าใจสัจจะความ
จริงอันนั้นแล้ว แล้วพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติให้มันเป็นความจริงขึ้นมา เวลาเป็นความจริง
ขึ้นมานะ มันเป็นบุญเป็นกุศล เป็นบุญเป็นกุศลมากมายมหาศาล

เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ พระโพธิสัตว์ๆ ๔ อสงไขย ๘
อสงไขย ๑๖ อสงไขย การสร้างสมบุญญาธิการมาขนาดนั้น การสร้างสมบุญญาธิการมา
ขนาดนั้น เห็นไหม เวลาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะใจ เกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะยังมี
ครอบครัว ยังมีภรรยา ยังมีสามเณรอาหุล

นั่นไง แล้วเวลาในพระพุทธรูประวัติ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะออกจากราชวัง มันก็จะระเบิด ออกมันจะแตก มันทั้งห่วยทั้งอาลัยทั้งร่อยแปด แต่ด้วยบุญด้วยกุศลก็ทิ้งสิ่งนั้นมาๆ เวลาทิ้งสิ่งนั้นมา เห็นไหม

จะบอกว่า เวลาคนเกิดมา คนเกิดมามันมีกิเลสตัณหาความทะยานอยาก มันมีกิเลสอยู่ มันมีเจ้าวัฏจักรคุมหัวใจมันอยู่ มันไม่เป็นอิสระหรอก ความที่ไม่เป็นอิสระมันก็มี ความทุกข์ ความยากในหัวใจมันใช่ไหม ความทุกข์ความยากในหัวใจอันนั้นเพราะอะไร เพราะมันเป็นเรื่องสุดวิสัย มันห้ามไม่ได้

แต่สิ่งที่เป็นเรื่องสุดวิสัยที่ห้ามไม่ได้มันอยู่กับหัวใจดวงนี้ เพียงแต่คนเกิดมามีกรรมดีและกรรมชั่ว ถ้าทำคุณงามความดีมาๆ มันเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา มันยังสร้างคุณงามความดีของเขา สะสมอำนาจวาสนาของเขา

คนบ้านนอกคอกนาเขาบอกเลย “เราทำบุญกุศลๆ เกิดไปชาติหน้าจะได้ไม่ทุกข์ไม่ยาก” นี่ไง เพราะเชื่อผลของวัฏฏะไง มันก็เป็นความจริงความจริงของเขาละ แต่ความจริงความจริงอันนั้นนะผลของวัฏฏะไง แล้วแต่เวรแต่กรรมมันชัดไปไง แต่ถ้าคนมันมีอำนาจวาสนาขึ้นมาเขาจะเอาปัจจุบันนี้ ถ้าจะเอาปัจจุบันนี้เขาต้องมีสติปัญญาจะพยายามฝึกหัดประพฤติปฏิบัติ

เวลาคนปฏิบัติ เห็นไหม ต่อไปเวลาโลก เรื่องของโลกมันจะเจริญเกินไปไหม เห็นคนประพฤติปฏิบัติเป็นของตลกของขำขันนะ ใจคนจะปฏิบัติไม่กล้าทำ อายเขา เพียงแต่ตอนนี้สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันเจริญงอกงามขึ้นมา เขาก็เลยมีสำนักปฏิบัติขึ้นมา เขาพยายามจะอบรมบ่มเพาะให้ชาวไทยๆ ปฏิบัติ ทรัพยากรมนุษย์ๆ ใจ

ถ้าทรัพยากรมนุษย์ สิ่งที่มีคุณค่าที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ถ้ามีคุณค่า ทำหน้าที่การงานขึ้นมามันจะได้ผลการกระทำมันตอบสนองให้คุ้มทุนๆ นี่ทำกัน ทรัพยากรมนุษย์ พยายามจะฝึกฝนการอบรมบ่มเพาะให้เป็นคนดีๆ เป็นคนดีเพื่อองค์กร เพื่อชาติ นี่ถ้ามันส่งเสริมกันไปไง แต่ส่งเสริมไปมันก็เป็นพิธีกรรม ส่งเสริมไปมันเป็นพิธี แล้วคนก็ทำไปพอเป็นพิธี แล้วมันก็เป็นเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ถ้าทำอย่างนั้นผิด ทำอย่างนี้ถูก ทำตามเขาไป เชื่อตามๆ กันไปไหม

เวลาถ้ามีอำนาจวาสนา คุณ ถ้ามีอำนาจวาสนา คนที่มีธรรมๆ ในหัวใจนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ววิมุตติสุขๆ คำว่า “วิมุตติสุข” พ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและบ่วงที่เป็นทิพย์ แล้วเป็นอย่างนั้นจริงๆ มันเป็นจริงๆ เพราะอะไร เพราะมีคุณค่าจริงๆ เพราะมีคุณค่าจริงๆ ขึ้นมา เห็นไหม

เวลาพระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม เวลาสิ้นกิเลสไปแล้วอยู่ป่าอยู่เขาตลอดชีวิตเลย พระอัญญาโกณฑัญญะเวลาท่านจะหมดอายุขัยท่าน ท่านมาลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระไม่รู้จักว่านี่สงฆ์องค์แรกของโลกๆ ไง

เวลาท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว สิ่งที่ว่าเวลาท่านไปอยู่ป่าอยู่เขาของท่าน ในประวัติของพระอัญญาโกณฑัญญะไง นี่พระอรหันต์นะ ถ้ามีความสุขๆ ความสงบความระงับตามความเป็นจริง มันมีความสุขจริง มันเลอค่าไง เลอค่า วิมุตติสุขอยู่ในใจดวงนั้นนะ มันจะมีอะไรมีค่าไปมากกว่านั้นไหม

นี่พูดถึงว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนาของเรา มันมีค่ามหาศาล แล้วมันมีค่าเลอเลิศมาก ถ้ามันเป็นธรรมจริงๆ นะ

นี่พอธรรมจริงๆ ขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาที่ยังไม่ได้บัญญัติธรรมและวินัยไง แสดงธัมมจักขุ ได้ปัญจวัคคีย์ไปได้ยสะ แล้วไปได้ชฎิล ๓ พี่น้อง พระอรหันต์ทั้งนั้นเลย ยังไม่ได้บัญญัติวินัยเลย แต่ธรรมแสดงมาๆ สุดท้ายพระอานนท์มาทรงจำไว้ ธรรมวินัยๆ เวลาสวดมนต์กันมา ท่องจำกันมา

เวลาเป็นจริงเป็นจังขึ้นมายังไม่ได้บัญญัติวินัยๆ พระอรหันต์มากมายเลย เพราะมาด้วยความซื่อสัตย์ มาด้วยอำนาจวาสนาบารมี มาด้วยการกระทำ อยากจะพ้นจากทุกข์ๆ เวลาที่มีพระมากขึ้นๆ ตั้งแต่พระสุทินทำผิदनันนะ บัญญัติเรื่องวินัยมาแล้ว บัญญัติวินัยนั้นนี่ผิดๆ นั้นวินัย นี่บังคับ พอวินัยมีมากขึ้น ทุกอย่างมีมากขึ้น มันก็เป็นยุคเป็นคราวนะ

จะบอกว่า เวลาสมัยพุทธกาลพระอรหันต์มากมาย พระอรหันต์ทั้งนั้นนะ วัดทั้งวัดนี้ พระอรหันต์หมดเลย คุณสิ ไปฐิละไบลานเปล่า เวลาไปไหนมา “ไบลานเปล่ามาแล้วหรือ ไบลานเปล่าไปแล้วหรือ” เวลาจะประพฤติปฏิบัติไปหาวัด ทั้งวัดเป็นพระอรหันต์หมดเลย ตั้งแต่เจ้า

อวาสน์สามเณรน้อย นี่เป็นพระอรหันต์ๆ นะ พระอรหันต์เพราะอะไร เพราะท่านประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงใจ

ถ้ามันเป็นจริง มันเป็นจริงในหัวใจดวงนี้ ถ้าเป็นในหัวใจดวงนี้แล้วมันมีความสุข มันมีความจริงใจ มันมีความจริง เห็นไหม ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์

ในพระพุทธศาสนา มันแว่ววาวไปด้วยสัจจะด้วยความจริงทั้งสิ้นๆ ที่นี้เวลาเราจะมาประพฤติปฏิบัติของเรา เราจะมาค้นคว้าของเรา เราก็มีความซื่อสัตย์ในสัจจะเป็นความจริงอันนั้น ถ้ามันเป็นความจริงก็เป็นความจริง

ถ้ามันเป็นสิ่งที่ว่ากิเลสตัณหาความทะยานอยากมันปลิ้นมันปล้อนมันหลอกมันลวงขึ้นมา เราถ้ามีสติปัญญาเท่าทันมัน เราก็แก้ไขๆ ที่เรามาทำกันนี้ก็เรามาแก้ไขเพื่อจะให้มันเป็นจริงเป็นจัง แล้วเป็นจริงในภาคปฏิบัติใจ

เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ปริยัติ ปริยัติ มีการศึกษา ศึกษาทรงจำขึ้นมามันเป็นเรื่องธรรมดา เรื่องธรรมดานะ

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องอะไร พระพุทธศาสนาสอนเรื่องอะไร

ถ้าเราไปถามบ้านนอกเขาบอกว่าสอนเรื่องบุญเรื่องบาป เวลาถ้าในเมืองก็ว่าสอนเรื่องสุขเรื่องทุกข์ มันสอนเรื่องอะไร แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วมันแตกเป็น ๑๘ นิกาย มันถือตามแต่ครูบาอาจารย์ที่สั่งสอนกันมาไง มันมีเถรวาท เถรวาทเราที่แหละ

เถรวาท เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนท์คร่ำครวญมาก “อานนท์ เราปรินิพพานไปแล้ว อีก ๓ เดือนข้างหน้าเขาจะทำสังคายนา เธอจะได้เป็นพระอรหันต์ในวันนั้นไง”

แล้วเวลาเป็นพระอรหันต์ในวันนั้น เวลาสังคายนาขึ้นมา พระอรหันต์ ๔๙๙ องค์ ต้องพระอานนท์อีกองค์เป็นองค์ที่ ๕๐๐ จะได้พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ทำสังคายนาขึ้นมา

จนพระอานนท์สำเร็จในวันนั้นจริงๆ นั่นแหละ พอสำเร็จในวันนั้นขึ้นมา ทำสังคายนา กันมา พอทำสังคายนา กันมาแล้ว พระอานนท์ก็บอกว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เคยตรัสไว้ว่า ถ้าวินัยต่อไปในอนาคตกาล ถ้ามันเรื่องเล็กน้อย ถ้าจะให้มันแบบยกเลิกไว้บ้างก็ได้

พระก็ถามว่า แล้วมันเล็กน้อย เล็กน้อยแค่ไหนล่ะ

ก็ไม่รู้ ไม่ได้บอกว่าแค่ไหนเล็กน้อยไง

ก็เลยลงญัตติกันไว้ว่า ถ้าอย่างนั้นแล้ว เราสังคายนาแล้ว ท่องจำร้อยกรองเสร็จแล้ว จะถือตามนั้น แล้วตั้งญัตติกันว่าเราจะไม่แก้ไข เพราะถ้าเราจะแก้ไขหรือว่าเรื่องเล็กน้อยเราจะ ผ่อนผัน ต่อไปอนาคตเขาจะบอกว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ภิกษุ เราก็ทวงธรรมวินัยไม่ได้ นี่ต้องแก้ไขไป ก็เลยตั้งญัตติกันมา นี่พวกเถรวาทนะ พวกเถรวาทที่จำ กันมาแล้วก็มาจดจารึก จนมาเป็นพระไตรปิฎกเรานี่ เป็นธรรมและวินัยๆ ถ้ามันถูกต้องดีงาม ขึ้นมา

ในพระไตรปิฎกนั้นนะ สิ่งที่เกิดจำกันมามันคลาดเคลื่อนอยู่บ้าง อันนั้นมันก็เป็นสุดวิสัย ถ้าสุดวิสัยขึ้นมามันก็ไม่ทำให้ถึงกับการประพฤติปฏิบัติของเราว่ามันจะไม่เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา

ถ้าในการประพฤติปฏิบัติถ้าจะเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา มันเป็นจริงเป็นจังเพราะสติเพราะ ปัญญาของเรา ด้วยความเพียรของเรา ด้วยความวิริยอุตสาหะของเรา ด้วยความที่เรามีครูบา อาจารย์ที่ดีงาม ครูบาอาจารย์ที่ดีงามท่านพยายามชักนำ จิตใจที่สูงกว่าท่านนั้นที่จะชักนำจิตใจ ที่ต่ำกว่าขึ้นมา เราไม่ต้องวิตกกังวลเรื่องอย่างนั้น

ฉะนั้น ภาคปริยัติที่มันจะมั่นคง มันตรงต่อธรรมแล้ว การประพฤติปฏิบัติจะมั่นคง นั้น ถูกต้อง ถูกต้องถ้ามันไปตามข้อเท็จจริงนั้น

ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

เรียนปริยัติๆ เรียนปริยัติ ทางโลกเขามีการศึกษามีการเล่าเรียนกันมา เวลาครูบา อาจารย์ของเรานะ เวลาไปประพฤติปฏิบัติในถ้ำในภูเขาต่างๆ เวลาธรรมมันเกิด ท่านจะจด จารึกไว้ตามถ้ำนะ เวลาธรรมมันเกิดฯ เวลาครูบาอาจารย์ท่านเขียนไว้ของของท่าน เวลาเราไป

ดูไปวิเวกไปเห็นเข้า นั่นนะอาจารย์องค์นั้นได้จดไว้ ได้เขียนไว้ นั่นนะเวลามันเกิด ธรรมมันเกิดๆ แต่มันถึงที่สุดแล้ว มันถึงที่สุดหรือยัง ถ้ามันยังไม่ถึงที่สุด เราพยายามจะประพฤติปฏิบัติเอาจริง เอาจริงของเราขึ้นมา

ถ้าเอาจริงเอาจริงขึ้นมา ถ้าครูบาอาจารย์ที่ดั่งาม ทำความสงบใจเข้ามาก่อน เพราะอะไร เพราะว่าปุณฺณนัง เวลุประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงนะ บุคคล ๔ คู่ เวลุปุณฺณนังคน หนา กัลยาณชน โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มันจะเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป

ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ที่ดั่งาม ท่านจะเริ่มวางรากฐานให้เราพยายามประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เว้นไว้แต่ขิปปาภิญญา ผู้ที่ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย นั่นเขาสร้างอำนาจวาสนาบารมีของเขา มีมากมายมหาศาลในพระไตรปิฎกไป ฟังเทศน์พระพุทธเจ้าทีเดียวเป็นพระอรหันต์เลยทีเดียว

แต่เวลาพระในสมัยพุทธกาลกัตติการวิจาร์ณนะ เขาบอกว่านักศึกษาไป นักศึกษาเวลาที่มีสิ่งใดเขาก็วิเคราะห์วิจัยของเขา ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมันเป็นเช่นนั้นๆ ในพระไตรปิฎกเยอะมาก

แต่เราก็กย้อนกลับไปดูสิว่า ในพระไตรปิฎกเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ท่านว่าอย่างไร พวกขิปปาภิญญาที่ปฏิบัติง่ายรู้ง่ายเพราะเขาได้สร้างสมบุญญาธิการมาแต่ภพชาติใดมากมายมหาศาล เขาทำของเขา มา ถ้าเขาทำของเขา มา ถ้าเรามีอำนาจวาสนา เราก็จะมีสติปัญญามีอุดมการณ์ มีการกระทำที่มันจะบรรลุธรรม

แต่เราก็พยายามของเราอยู่แล้ว ถ้ามันเป็นจริงเป็นจัง ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ที่ดั่งาม ท่านคุ้มครองดูแลเรา ท่านบอกว่าให้ทำความสงบใจเข้ามาก่อน การทำความสงบใจเข้ามา ก่อนมันก็เป็นการอบรมบ่มเพาะนี้แหละ อบรมบ่มเพาะหัวใจของเราขึ้นมา ถ้าอบรมบ่มเพาะหัวใจขึ้นมา มีศรัทธาความเชื่อ เชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา มันก็มีเข็มมุ่ง มีเป้าหมายแล้ว

ถ้ามันยังไม่เชื่อในพระพุทธศาสนา หรือเชื่อในพระพุทธศาสนาแต่ก็ยังไม่มีความตั้งใจที่จะประพฤติปฏิบัติ เขาก็ไม่กล้า ละล้าละลังๆ ดูสิ ดูน้ำใจของคน ดูความคิดของคน แล้วเวลาคนที่เขามีความมุ่งมั่น เขามีการกระทำของเขา เขาทุ่มเททั้งชีวิตของเขา เขาทำเต็มที่ของเขา ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ดั่งามส่งเสริม มันก็เป็นได้

ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ที่ดั่งามส่งเสริม เขาก็ต้องตะเกียกตะกายของเขาไปของเขา จนกว่าเขาจะประสบความสำเร็จ ถ้าไม่ประสบความสำเร็จ เขาก็ได้สร้างสมบุญญาธิการของเขา

มีครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ มากมาย เวลาประพฤติปฏิบัติไปถ้ามันไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์ เพราะมันชื้อสตัยใจ ถ้ามันไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์ เห็นไหม

เวลากิเลสขาดตั้งแขนขาด มันเห็นกิเลสมันขาดไปจากใจเป็นขั้นเป็นตอน แต่ของเราไม่มี พอของเราไม่มี ท่านก็พูดว่า ถึงถ้าเราประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริง ถ้ามันไม่มีสิ่งใดเกิดเป็นมรรคเป็นผลขึ้นมา เราก็จะพยายามจะประพฤติปฏิบัติของเราเพื่อให้ภพชาติสิ้นเข้าๆ

แหม! เราสาธุ

ครูบาอาจารย์ที่ดั่งามท่านก็พยายามของท่านนั่นแหละ แต่มันสุดวิสัยนะ มันเป็นเรื่องอำนาจวาสนานะ กรณีอย่างนี้ในพระไตรปิฎกก็มี มีที่ว่าเวลาพระจะท่องปาฏิโมกข์ ท่องปาฏิโมกข์ก็ท่องไม่ได้เลย เวลาท่องที่ไรมันจะปากเน่าทันทีเลย จนเสียใจ

มีพระไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านบอก ในอดีตกาล แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ นั้น เวลาที่มีพระสวดปาฏิโมกข์ มันมีนักปราชญ์ผู้ที่ศึกษาแล้ว คั่นคว่าแล้วเก่งกาจมาก เห็นพระที่ท่องปาฏิโมกข์แล้วท่องผิดท่องถูก ไปหัวเราะเยาะเขาไป จนผู้ที่ท่องปาฏิโมกข์อับอายจนเลิกเรียนปาฏิโมกข์กันไปนะ เสร็จกรรมอันนั้นมันย้อนกลับมา เวลาเกิดมาภพชาติใหม่มาฝึกหัดปาฏิโมกข์ ปากเน่าทุกทีเลย นี่ในพระไตรปิฎกนะ

แล้วเราเที่ยวรุดงค์มา เราก็เห็นพระองค์หนึ่ง เป็นหมู่คณะกันนี้แหละ ก็พูดอย่างนี้แหละ ท่องปาฏิโมกข์ไม่ได้ พอท่องปาฏิโมกข์ไปมันจะเกิดอาการปากมีปัญห ถ้าวางแล้วก็หาย จนเขาน้อยใจนะ แล้วเราก็เห็นมา เห็นในปัจจุบันนี้ ในพระไตรปิฎกก็มี

นี่พูดถึง คนที่สร้างสมบุญญาธิการมา คนที่ได้ทำมา มันมีที่ไปที่ไปทั้งสิ้น ถ้ามีที่ไปที่ไปทั้งสิ้นแล้วมันเป็นมิจฉาทิฏฐิหรือเป็นสัมมา ถ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิขึ้นมา มันก็จะเป็นทิฏฐิมานะของตนว่าตนมีอำนาจวาสนา ตนมีความรู้ความเห็นต่างๆ

แต่ถ้ามันเป็นสัมมาทิฐิ มันก็อยู่ที่ว่าอำนาจวาสนาของเรา ได้มากได้น้อยแค่ไหนเราก็พยายามจะประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงของเรา ถ้ามันประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงของเรา เห็นไหม บุคคล ๔ คู่

ครูบาอาจารย์ท่านดูแลเรา คຸ່ມครองดูแลเราให้เราประพฤติปฏิบัติไปตามข้อเท็จจริงตามอำนาจวาสนาและตามความสามารถความสามารถประพฤติปฏิบัติของตน เราก็ขวนขวายของเรา

สิ่งที่อดีตอนาคตแก้ไม่ได้ๆ ต้องปัจจุบันนี้เท่านั้นๆ แล้วเวลาพูดก็จะเป็นปัจจุบันๆ ตลอด

ปัจจุบันนี้มันก็มาจากอดีตอนาคตทั้งสิ้น เพราะมันไม่มีอดีตมันก็มาปัจจุบันนี้ไม่ได้ ถ้าอดีตที่เราสร้างสมของเรามามันมีวาสนาแค่ไหน มันก็แค่นั้นนะ สิ่งที่เราทำมาๆ ใจ **กุสลา ธมมา อกุสลา ธมมา** ทำดีหรือทำชั่วมา ทำดีหรือทำชั่วมามันก็มีศรัทธามีความเชื่อมากมายจนเราสามารถจะมาประพฤติปฏิบัติของเราได้

การประพฤติปฏิบัติ ถ้าเป็นทางโลก ทางเศรษฐกิจนะ “ไอ้โฮ! ไม่ทำมาหากิน ไม่ได้ทำการค้าการขาย” ไฉนมันเงินทองทั้งนั้นนะ แล้วเสียสละมาอยู่วัด พระบวชมาๆ พระก็มีหน้าที่การงานทั้งสิ้นมาบวชพระ ไอ้โฮ! มันเสียเศรษฐกิจ มันเสียไปหมดเลยละ ถ้ามันคิดอย่างนั้นแล้วมันก็คิดแต่เรื่องโลกๆ ใจ

แต่ถ้าเรามีวาสนาของเรา เราก็จะประพฤติปฏิบัติของเรา ถ้าคนมีหน้าที่มีความจำเป็นหน้าที่ เขาก็ทำงานทางโลกแล้วเขาก็แบ่งเบาราชการเวลามาประพฤติปฏิบัติ ถ้ามีอำนาจวาสนาขึ้นมา เราเสียสละ เสียสละความเป็นฆราวาสมาบวชเป็นพระเลย บวชเป็นพระปฏิบัติเลย เราจะปฏิบัติเอาตามความเป็นจริง

เวลาปฏิบัติเอาตามความเป็นจริง เราอยู่กับหลวงตาพระมหาบัว ท่านพูดประจำ “เราอย่ากรู้จัก เวลาพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้วไม่มีใครส่งเสริม ท่านจะรับเลี้ยงดูให้หมดเลย”

ทำเถอะ

ไอ้ที่ว่า ระบบเศรษฐกิจจะไม่มีคนดูแล

ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ แล้วเวลาปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้นะ เรามีสติมีปัญญาไง ถ้ามันขาดเหลือขาดแคลน นี่वासนาของเรา มันเป็นการสะท้อนเลย มันเป็นการสะท้อนถึงอำนาจวาสนาถึงอดีต ที่ว่าอดีตอนาคตแก้ไขกิเลสไม่ได้ๆ เราทำของเราๆ แล้วทำของเรา ถ้าเราเป็นสัมมาทิฐิฉะนั้น

เข้ากันโดยธาตุ ลูกศิษย์พระสารีบุตร ๕๐๐ ปัญญาวิมุตติทั้งสิ้น ลูกศิษย์ของพระโมคคัลลานะ ๕๐๐ พระอรหันต์นะ มีฤทธิ์มีเดชทั้งสิ้น พระลูกศิษย์ของเทพทัตตลามกทั้งสิ้น

ถ้ามีवासานี่มันมอง เวลาครูบาอาจารย์ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ท่านก็เที่ยวรุดงค์มาเหมือนกัน เวลาเที่ยวรุดงค์มา ไปที่ไหนแล้วมันมีครูมีอาจารย์หรือไม่ แสวงหาทั้งสิ้น

เวลาหลวงตาท่านเล่าถึงว่า หลวงปู่มั่นท่านออกรุดงค์นะ ท่านไปทั่วรอบข้างประเทศไทย ไปทุกชาติเลย ไปหาครูหาอาจารย์ไปทีไหนๆ

เพราะว่าเราสังเกตไง เราหาครูบาอาจารย์นะ ครูบาอาจารย์ต้องมีความสามารถ ต้องลึกซึ้งกว่าเรา แล้วลึกซึ้งกว่าเรา ท่านต้องมีวิธีการหรือบอกถึงความประพฤติปฏิบัติ ว่ารากฐานของหัวใจมันจะเป็นอย่างไร ปฏิบัติแล้วจะพ้นจากทุกข์อย่างไร

ท่านบอกมันไม่มี ไปไหนก็ไม่มี นี่เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านแสวงหาของท่านนะ สุดท้ายแล้วท่านก็มาประพฤติปฏิบัติของท่านเอง แล้วเอาธรรมวินัยเป็นศาสดา แล้วประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเอาความเป็นจริง นี่เวลาแสวงหาครูบาอาจารย์

ถ้าคนมันมีอำนาจวาสนานะ มันเข้ากันโดยธาตุ ถ้ามันไม่เป็นจริงๆ ฟังแล้วมันรู้ เพราะเข้าใกล้มันก็รู้ใช่ไหม คนมีศีลไม่มีศีล คนมีศีลไม่กระด่อนไม่ปลิ้นปล้อนไม่หลอกลวง พูดตรงไปตรงมา พูดอย่างไรทำอย่างนั้น ทำอย่างไรพูดอย่างนั้น นั่นนะ มันน่าไว้วางใจ

แล้วเวลาผู้ที่มีศีล เวลาที่มีธรรมออกมา แสดงธรรมออกมา เออ! มันใช่ มันใช่ มันเถียงไม่ขึ้นนะ นี่ถ้าหาครูบาอาจารย์ที่ดีงาม

แต่ถ้าเวลาเข้ากันโดยธาตุ ธาตุของเรามันไม่ชอบอย่างนั้นไป ไปชอบใจพวกแห่กันไปแห่กันมานะ นั่นก็เป็นเรื่องกรรมของสัตว์

นี่พูดถึงว่าอำนาจวาสนานะ ถ้ามีอำนาจวาสนามันจะมีจริตนิสัย มีการแสวงหา มีการคัดแยกใจ เวลาเมื่อครูบาอาจารย์ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านประพฤติปฏิบัติมา ท่านเห็นถึงความลำบาก ท่านเห็นถึงผู้นำที่ดิ้นงมหาได้ยาก ฉะนั้น ท่านถึงพยายามฝึกฝน พยายามค้นคว้า แล้ววางข้อปฏิบัติไว้

“มหา มหาไม่ต้องขึ้นมานะ พรรษามากแล้วนะ ให้พระเล็กเถรน้อยมันขึ้นมา มันจะได้มีข้อวัตรติดหัวใจมันไป”

มันได้เคยประพฤติ เคยปฏิบัติ เคยมีการกระทำ สิ่งนั้นฝึกหัดฝึกฝนมาๆ ถ้ามันเป็นคติฝังใจมันไปนะ เอาตัวรอดได้

แล้วเวลา ดูลิ เวลาหลวงตาท่านเล่า เวลาหลวงปู่มั่นท่านจะนิพพาน เวลาท่านกำลังหมุนตัวๆ นะ หลวงปู่มั่นท่านก็เป็นห่วงเป็นใยมากนะ เวลาถึงที่สุดแล้วท่านสั่งไว้เลย

“จำเอาไว้นะ ถ้าเรานิพพานไปแล้ว อย่าทิ้งผู้รู้ อย่าทิ้งพุทโธนะ มันจะไม่เสีย”

อย่าทิ้งหัวใจของเรา อย่าทิ้งคำบริกรรมถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทโธๆ แล้วก็อย่าทิ้งหัวใจของเรา มีอะไรที่มันแปลกประหลาดมหัศจรรย์ มีอะไรสิ่งใดที่เกิดขึ้นที่เราแก้ไขไม่ได้ ให้กลับมาพุทโธทันที ให้กลับมาหัวใจเราทันที กลับมาที่เราไม่เสีย ส่งออกไปเสียหมด ส่งออกไป ไปรู้ไปเห็นอะไรเตลิดเปิดเปิงไปนะ จบ

หัวใจเป็นของที่หาได้ยาก ทั้งๆ ที่จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เพราะผลของเวรของกรรมได้มาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา มันก็เกิดเพราะจิตนั้นแหละ เกิดเพราะหัวใจดวงนั้นแหละ หัวใจดวงนั้นมันมีเวรมีกรรมมันถึงได้มาเกิดตามวาระของมันไง แล้วเวลามาเกิดเป็นคนแล้วมีศรัทธามีความเชื่อ มีอำนาจวาสนาอยากจะประพฤติปฏิบัติ จะแสวงหาหัวใจของตน ดันหาไม่เจอ

ก็หัวใจก็ทำให้เราเกิดมานี้แหละ ก็หัวใจเราทำให้เราเป็นสิ่งมีชีวิตนี้แหละ แต่เวลาจะเอาจริงๆ ขึ้นมา จะทำความสงบของใจขึ้นมาเพื่อหาหัวใจของตน หาไม่เจอ

นี่ไง มันถึงว่า เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านถึงวางข้อวัตรปฏิบัติไว้ นี่เป็นเครื่องอยู่ของใจๆ ทำความสงบของใจเข้ามาก่อน

ถ้าทำความเข้าใจเราเข้ามาก่อน เพราะว่าคนเกิดมามันทุกข์มันยาก คนเราถ้ามีอำนาจวาสนามันหนักแน่น มันทำอะไรมันก็พอทำได้ คนเราปานกลางก็พอกระเสือกกระสน ถ้ามันบางเบา ต้องชวนชวาย ต้องมีการกระทำไง ต้องมีการชวนชวาย ต้องมีการกระทำแล้วแต่อำนาจวาสนาของคนไง

ถ้ามีอำนาจวาสนาของคนแล้วแต่มันหนักแน่น มันปานกลาง หรือเบาบาง เราพยายามมีข้อวัตรปฏิบัติเป็นเครื่องอยู่ของใจ เพื่ออะไร เพื่อไม่ต้องทุกข์ไง

เวลาบวชมาแล้ว เหวตะเวลาไปเที่ยววิเวก เห็นเขาไปเที่ยวมีสนุกสนานกัน จนน้อยใจ ใครๆ ก็มีแต่ความสุข ใช้อ้อทุกข์เรานี้ มาเดินจงกรมอยู่เนี่ย เทวดาที่เป็นญาติของท่านนะ มาหยุดยั้งกลางอากาศเลย

“เหวตะ เธอต่างหากเป็นผู้ที่มีอำนาจวาสนา ใช้อ้อพวกที่ไปเที่ยวเล่นอยู่นั่นละ นั่นละพวกที่มันหลงวิภวัญจะอยู่นั่นละ เขาจะเวียนว่ายตายเกิดในวิภวัญจะเหมือนตัวหนอน เหมือนสิ่งขยะที่จะหมุนไปในวิภวัญจะ ท่านต่างหากๆ”

พระเหวตะได้สติขึ้นมาเลย

เดินจงกรมอยู่มันน้อยใจ มันน้อยใจ มันทุกข์มันยาก ชาวบ้านชาวเมืองทุกคนเขามีแต่ความสุข มีแต่เราที่ทุกข์ขี้ยาก ต้องมาถือศีล ต้องมาเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาอยู่เนี่ย เทวดามายับยั้งกลางอากาศ

หลงตาท่านก็เป็นแบบนี้ ท่านเล่าให้ฟังว่าท่านอยู่ในป่า มันถึงคราวนักขัตฤกษ์ของ เขา ทางภาคอีสานเขาก็ร้องรำทำเพลงไปเที่ยวเล่นกัน ท่านได้ยินเสียง ท่านก็คิดอย่างนี้

หลงปุ่เจียะก็เป็น หลวงปุ่เจียะท่านก็เล่าให้ฟัง เวลาเราไปวิเวก เราไปอยู่ในป่าในเขานะ ไปอยู่บ้านนอกคอกนา เพราะเราไปหาที่บ้านน้อยๆ ไซ้ไหม หาสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดที่มาทำลายในการประพฤติปฏิบัติของเรา เวลาไปหาอย่างนั้นมันก็เป็นบ้านนอกคอกนานั่นไง เพราะเราไปหาเพื่อดำรงชีพเท่านั้น แล้วเราประพฤติปฏิบัติ

เวลาเขามีการละเล่น ถึงคราวมีนักขัตฤกษ์ของเขา เขาก็ร้องรำทำเพลงกันไปเที่ยวเล่น
ไ

โอ้โฮ! เรามีความสุขนะ โอ้โฮ! เรามันทุกชั้นนะ

แต่ทั้งหลวงตาและหลวงปู่เจี๊ยะท่านพูด เวลาสติมันเท่าทันใจ ให้อธิษฐานทำเพลง หลวงตาท่านบอกว่าท่านก็ชอบหมอลำไง ท่านก็เคยร้องเคยรำ ท่านก็เลยคิดได้ไง เราก็เคยเที่ยวมาแล้ว เราก็เคยเป็นอย่างนี้แหละ ก่อนที่เราจะมาบวชเราก็เที่ยวเล่นอย่างนี้แหละ เพราะเราเห็นโทษของมัน เราถึงมาบวชไง แล้วบวชแล้วเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มันเสียอีกต่างหาก

อยู่ในป่าในเขาขึ้นมา เขาร้องรำทำเพลง มันก็เหมือนสิ่งของเก่า ชี้ ชี้เก่าที่เราเคยทำ นี่เวลาปัญญามันตีกลับไง เวลาถ้าปัญญามันตีกลับขึ้นมา มันทำให้เราภูมิใจขึ้นมา

ไม่อย่างนั้นมันทั้งเสียใจ ทั้งทำให้มือเท้าอ่อนหมดละ แล้วเวลามันทุกชั้น ี่ไง ถึงต้องทำความสงบของใจใจ ทำความสงบของใจๆ เพราะให้จิตใจนี้เข้มแข็ง ให้จิตใจของเรามันรื่นเริง อาจหาญ เห็นทางจงกรมแล้วยิ้มยิ้มแจ่มใส

เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ตั้งสติปัญญาของเรา ทำความสงบของใจเข้ามาก่อนๆ ถ้ามันสงบแล้วมันเป็นสัมมาสมาธิ เป็นสัมมาสมาธิฝึกหัดยกขึ้นสู่วิปัสสนา เวลายกขึ้นสู่วิปัสสนา ครูบาอาจารย์ท่านจะสอนเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไปไง บุคคล ๔ คู่ใจ

ปุณฺณคนหนา คนหนาที่ล้มลุกคลุกคลาน คนหนาที่ได้ยินเสียงเขาร้องรำทำเพลงแล้ว มันก็จะไปกับเขาไง เวลาที่ภยานชนคนเบาบาง คนเบาบางทำความสงบของใจได้ รักษาใจของตัวเองได้ มีสติปัญญาเท่าทันกิเลส เห็นไหม เราก็เคยเป็น เราก็เคยเล่น เราก็เคยมาแล้ว ทำไมเราจะไม่เคยรู้อย่างนั้น เราก็รู้อยู่แล้ว เราไม่เอาต่างหาก

ทำความสงบของใจเข้ามาก่อนๆ มันพ้นจากการล่องลอย มันพ้นจากการที่กิเลสมันจะชักนำไปให้เราทุกข์เรายากใจ คนที่จะประพฤติปฏิบัติมันต้องมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา แล้วมีหลักมีเกณฑ์แล้ว หัวใจ หาหัวใจของตน ทั้งๆ ที่ใจนี้ จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะเป็นต้นเหตุการเกิดและการตาย การทุกข์และการยากอยู่ที่นี่ แล้วเราจะค้นคว้าหาความจริง เราค้นหามันไม่เจอของของเราแท้ๆ ต้นทุนเดิม

เพราะจิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันได้สร้างเวรสร้างกรรมมามันถึงได้มาเกิดเป็นมนุษย์นี่ไง ต้นทุนเดิมทั้งสิ้นแต่หาไม่เจอ

การหาเจอๆ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออก ๖ ปี คั่นคว่ำอยู่นะ กว่าจะมาคืนสุดท้ายนะ ปฐมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยาม ยามสามเณร บุปเพณิवासานุสติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวัชฌญาณ นี่เวลามันเกิดนะ เวลาเกิดมันเกิดที่ไหน

จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะไง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้าๆ มา ก็ค้นคว้ามานะจากจิตดวงนี้ไง แล้วจิตดวงนี้ที่เวลาที่มันพ้นจากกิเลสไป วิมุตติสุขๆ ที่มีคุณค่าอยู่นั่น

แล้วเวลาเราจะเริ่มต้นมาประพฤติปฏิบัติกัน ถ้าเราค้นคว้าหาจิตเราไม่เจอ เราจะทำอะไรกัน

เวลาครูบาอาจารย์ขึ้นมา เวลาทำจริงทำจังขึ้นมา ท่านถึงให้ทำความสงบของใจเข้ามา ก่อน ถ้าใจสงบเข้ามาแล้วมันเป็นสมาธิ หรือถ้ามันเป็นมิจฉา มีความขัดข้องสิ่งใดก็แก้ไขๆ มา เพื่อให้ชีวิตเรามีความสุข ให้นักปฏิบัติมีหนทางเดิน ให้นักปฏิบัติมันจะก้าวเดินไปในทางบุคคล ๔ คู่ เดินไป นี่วิถีแห่งจิต จิตมันจะก้าวเดินไป พัฒนาของมันไปเป็นขั้นเป็นตอน ถ้ามีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์เราคุ่มครองดูแล แล้วพยายามชักนำขึ้นไปให้มันเป็นสัจจะเป็นความจริง นี่พูดถึงการประพฤติปฏิบัติตามสัมมาทิฐิ ความถูกต้องชอบธรรม

แต่เวลามันประพฤติปฏิบัติไป ถ้าคนมีบุญกุศล เข้ากันโดยธาตุๆ เห็นครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติถูกต้องชอบธรรม เราเคารพบูชา เราก็พยายามประพฤติปฏิบัติให้เป็นแนวทางนั้น

แต่เวลาคนที่ปฏิบัติด้วยความต่ำช้า โดยตามกิเลสตัณหาความทะยานอยากไง ใ้พวกหลับตาลืมตาบ๊าบอคอแตงนั่นนะ “สมาธิหลับตา ลืมตาทำไม่ได้ๆ”

มันเป็นความเจ้าเล่ห์ เจ้าเล่ห์แสนอน

ดูสิ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา ภาคปริยัติศึกษามั่นคง การปฏิบัติก็ต้องมั่นคง แล้วมั่นคงปฏิบัติไป เพราะคนเกิดมามีกิเลสมีตัณหาความทะยานอยากทั้งสิ้น เวลาปฏิบัติไปปฏิบัติให้มันเป็นตามความจริงไง ถ้าเป็นความจริง เห็นใหม่ โดยกิเลสตัณหาความทะยานอยากมันปลี่ยนมันปลี่ยนมันหลอกมันหลงทั้งสิ้น แต่กว่าจะประพฤติปฏิบัติ มีครูบาอาจารย์

คุ้มครอง กว่าจะกระทำขึ้นมาได้ มันมีความสุขความสงบความระงับขึ้นมา แล้วถ้ามันยกขึ้นสู่ วิปัสสนาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป บุคคล ๔ คนไป

แต่ไอ้พวกเจ้าเล่ห์ กิเลสมันเรื่องความเจ้าเล่ห์ นี่กิเลสเต็มๆ เลย แล้วเวลาปฏิบัติมันไม่ ปฏิบัติตามสัมมาทิฐิความถูกต้องดีงามชอบธรรมไป มันจะทำตามความพอใจของกิเลสไป เวลาทำตามความพอใจของกิเลส นี่ไง ไอ้พวกต้องลืมตาเถื่อนะ “สมาธิลืมตา หลับตาปฏิบัติ ไม่ได้ หลับตาไม่ถูกต้อง หลับตาเป็นวิปัสสนาไปไม่ได้”

เจ้าเล่ห์ สมาธิเจ้าเล่ห์ พอมันสมาธิเจ้าเล่ห์ เริ่มต้นมันบิดเบือนไปแล้วมันจะไปไหน เริ่มต้น ต้นคุด หาดหนทางไม่เจอ แล้วหาดหนทางไม่ได้ เพราะมันเป็นความเจ้าเล่ห์แสนงอนของ กิเลสค้นหาความทะยานอยาก แล้วกิเลสค้นหาความทะยานอยากเริ่มต้นจากที่มีติดบอด แล้ว มันปลายจะไปไหนละ

เวลาขั้นของปัญญาๆ เห็นไหม เวลาครูบาอาจารย์ของเราเนะ เวลาท่านฝึกหัดปฏิบัติ ขึ้นมา มันอยู่ที่อำนาจวาสนา พอจิตสงบแล้วฝึกหัดใช้ปัญญาๆ การฝึกหัดใช้ปัญญา วิปัสสนา อ่อนๆ หลวงตาพระมหาบัวท่านสอนประจำ วิปัสสนาอ่อนๆ เราทำของเราถ้ามันถูกต้องชอบ ธรรม ถูกต้องชอบธรรมนะ มันชำนาญในวิธี ชำนาญในวิธีมันจะสะสม สะสมถึงคุณงามความดี

แต่โดยธรรมชาติเนะ ในธรรมชาติสรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้น เป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา ความเพียรความกระทำของเรา อารมณ์ความรู้สึก ของคนที่เราจะพยายามรักษาให้สืบต่อต่อเนื่องดีงามตลอดไป มันเป็นระยะเวลา

ระยะเวลาขึ้นไป เวลามันดีงามขึ้นมามันก็ภูมิใจ พยายามจะรักษาความสุขความสงบ อย่างนี้ แต่ความจริงแล้ว สุข เวลาถึงที่สุด สิ้นสุดแห่งสุขก็จะเป็นทุกข์ สิ้นสุดแห่งทุกข์ก็จะเป็น สุข นี่มันสิ้นสุดๆ อยู่ที่ว่าสนา อยู่ที่ว่ารักษา อยู่ที่ว่าดูแลของเรา ถ้าอยู่ที่ว่าดูแลของเรา โดย ธรรมชาติของมัน มันต้องมีการเสื่อมสภาพ มันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ที่นี้การเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติชำนาญใน วิธีๆ ครูบาอาจารย์ที่ท่านชำนาญในการประพฤติปฏิบัติเนะ ท่านชำนาญอยู่ในเหตุ ในการรักษา ดูแล โทษนะ ถีบๆ ถีบมันไปยังไม่ไปเลยสมาธินี้ ถีบมันด้วย นี่เวลามันมันคง มันมันคงอย่าง นั้นนะ

ถ้าสมาธิมันมั่งคงแล้ว เวลายกขึ้นสู่วิปัสสนา ผีก็หนีไปซะสิ มันจับได้ มันแสวงหาได้ เวลา
มันแสวงหา มันจับได้ จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นอาการของจิต จิตมันเห็นกาย เห็นเวทนา
เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง

เวลามันเห็นจิตเห็นตามความเป็นจริง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามธรรมนะ เวลาเป็น
สัมมาสมาธิก็มีความสุขอันหนึ่ง เวลาจิตมันเห็นอาการของจิต โอ้โฮ! นี่ไง รสของธรรมนะซึ่งรส
ทั้งปวง รสของสติธรรม รสสมาธิธรรม รสของปัญญาธรรม

รสของธรรมๆ เวลารสชาติของมัน เวลาปฏิบัติตามความเป็นจริงนะ มันมีรสชาติ มัน
มีความจริงใจ

เวลามันทุกข์มันร้อน เราทุกข์เราร้อนไหม เวลาเราทุกข์ร้อน เราทุกข์ร้อนมาก ทุกข์ร้อน
เพราะอะไร เพราะกิเลสมันเผาผลาญ แล้วกิเลสมันกลัวอะไร มันกลัวธรรมๆ กลัวธรรม กลัวเหตุ
กลัวศีล สมาธิ ปัญญาที่เราฝึกหัดอยู่นี้ ถ้าเราฝึกหัดอยู่นี้ถ้ามันถูกต้องชอบธรรม

แล้วประพฤติปฏิบัติ มันเป็นการทอ่งบ่น มันเป็นการรำคาญ มันเป็นการฝึกหัด เป็น
ความเพียร มันยังไม่เป็นเนื้อแท้ แต่เวลาฝึกหัดขึ้นไปแล้ว ถ้ามันมีความชำนาญของมัน มันทำ
ของมันจนเป็นเนื้อแท้ใจ จนเป็นสัจจะจะเป็นความจริงจากการทอ่งบ่น จากความเป็นจริง จนตัว
มันเป็น เห็นไหม พุทโธๆ พุทโธจนพุทโธไม่ได้ ตัวมันเป็นพุทโธเสียเอง แล้วใครมันจะเข้ามามี
อำนาจเหนือกว่าพุทโธนั้น เพราะพุทโธนั้นมันเต็มหัวใจของมัน

นี่ไง ที่มันเป็นจริงๆ มันเป็นจริงเพราะอะไร เพราะมีการกระทำของเรา นี่เรารักษาไว้
แล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนาๆ ถ้ามันนุ่มไปแล้วมันเห็นได้

ถ้ามันนุ่มไปไม่เห็นก็อยู่ที่วาสนานี้แหละ เพราะคนที่ไม่เห็น ไม่เห็นก็ต้องรำพึง รำพึง
มันมีวิธีการ วิธีการแก้ ถ้าครูบาอาจารย์ที่ท่านเคยผ่าน ท่านมีความชำนาญของท่าน ท่านแนะ
ท่านสอนได้ แต่ลูกศิษย์ลูกหาที่จะทำตามนั้นกะกำลังมันไม่พอ กำลังคือว่ามันจะนุ่มไปก็นุ่ม
ไปไม่ได้ เก๊ๆ กังๆ ใจจะไม่นุ่มไปหรือก็อยากจะได้ ถ้าคนเริ่มต้นมันรักษาหัวใจอย่างนี้รักษาไว้
ได้ยาก

ถ้ามันเป็นจริงๆ วิธีการแก้ แก้โดยข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้นจริงๆ แต่คนทำมันทำไม่ได้ ผีกัดวิปัสสนา ผีกัดใช้ปัญญาไปก่อน นี่คือนิพัสสนาอ่อนๆ ที่มันเป็นความจริงของเราขึ้นมาละ คีล สมาธิ ปัญญา คีล สมาธิ ปัญญาไง

ไม่ใช่ความเป็นเจ้าเล่ห์ สมาธิเจ้าเล่ห์ สมาธิมันก็ไม่มี ไม่มี ไม่เป็น แล้วทำไม่ได้ ไม่มี ไม่เป็น แล้วทำไม่ได้ แล้วบอกว่าไม่ต้องทำ ต้องลืมตาเถ่ออย่างนั้นนะ

โอ้ความเจ้าเล่ห์ เจ้าเล่ห์ของกิเลสไง กิเลสเนี่ยมันร้ายกาจนัก พวกกิเลสพวกต้นหาความทะยานอยากมันครอบงำหัวใจของใคร มันจะทำหัวใจคนนั้นให้เสียหายมาก แล้วทำให้เสียหายนะ

ถ้าเราเข้ากันโดยธาตุ ถ้าเข้ากันโดยธาตุ โดยอำนาจวาสนาของเรา เราฟังออก เราฟังได้นะ เพราะเวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่าการก็เทศน์จากประสบการณ์ของท่าน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านบุกเบิกมาขนาดไหน หลวงตาพระมหาบัวท่านอยู่กับหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านก็ออกมาวิเวกประจำ ไปหาครูบาอาจารย์ เวลาไปแต่ละที่ต่างๆ เวลาคุยธรรมะกัน

“โอ้! ปัญญาอย่างนี้หรือจะมาสอนเรา”

มันรู้ มันรู้มันเห็น แต่ก็เก็บไว้ในใจ เก็บไว้ในใจเพราะอะไร เก็บไว้ในใจเพราะอำนาจวาสนาของคนมันไม่เท่ากัน คนที่ฉลาด คนที่มีสติปัญญาแล้วซื้อตรงก็อย่างหนึ่ง คนที่ฉลาดและมีปัญญาแล้วเจ้าเล่ห์ก็อย่างหนึ่ง คนที่ไม่รู้แล้วพยายามจะอวดว่าตัวเองรู้ก็อย่างหนึ่ง เราฟังแล้วเราก็กะไว้ใจแล้วเขาไม่ได้ไม่แย้ง เพียงแต่เราไม่สวาปาม เราไม่ใช่โมฆบุรุษ เราจะไปกินเหยื่อใคร ไม่กิน นี่ผู้ที่ฉลาด แล้วผู้ที่ฉลาดค้นคว้าแสวงหาขนาดไหน แล้วเราก็กินกับเรา

นี่พูดถึงว่าพูดในสังคมนักปฏิบัตินะ ในระหว่างที่เราแสวงหาครูบาอาจารย์กัน แต่เวลาจิตใจของเราละ

จิตใจของเราถ้ามันเจ้าเล่ห์แสนอน เห็นไหม สมาธิลืมตาจะมีผัสสะ จะมีอำนาจวาสนา จะมีอะไร...นี่เจ้าเล่ห์ เจ้าเล่ห์อะไร เจ้าเล่ห์เพราะกิเลสมันหนา พอกิเลสมันหนา พอเจ้าเล่ห์แล้วมันไปต่อไม่ได้ไง เพราะตันมันคด ตันมันมีดบอด พื้นฐานของจิตมันไม่มี ถ้าพื้นฐานของจิตไม่มีจะเอาอะไรภาวนา

เวลาหลวงปู่มัน “จิตเป็นอย่างไรๆ”

จิตตั้งมั่นใหม่ จิตสงบระงับใหม่ ถ้าจิตตั้งมั่นจิตสงบระงับ จิตตภาวนา จิตตั้งมั่น จิตสงบ จิตระงับ มันหนึ่ง เราไม่มีความทุกข์ตรมตรอมใจมีความทุกข์บีบคั้น ความเป็นสมณะ ความเป็นนักบวช ความเป็นการปฏิบัติมันก็มีความสุขมีความสงบเป็นเครื่องอยู่ของเราต่อเนื่องไป เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นไปถ้ามันใช้สติปัญญา มันได้รสของปัญญาธรรม โอ้โฮ! มันยิ่งกว้างขวาง ยิ่งละเอียดลึกซึ้งไป นี่เพื่อเป็นเครื่องอยู่ของใจ นี่พูดถึงทำความสงบแล้วมีความสงบเป็นพื้นฐานในใจ

“ไอ้สมาธิเจ้าเล่ห์! มันไม่มี มันแห้งแล้ง มันทุกข์ มันทุกข์มันก็เดือดร้อน แล้วใช้ปัญญา เอาอะไรไปใช้ล่ะ มันใช้ปัญญาใหม่ “ก็อุเบกขาไง อุเบกขาแล้วจะเกิดปัญญา”

มันมีดบอดมาตั้งแต่ต้น อุเบกขานั้น สุข ทุกข์ อุเบกขา อุเบกขามันก็เป็นอาการหนึ่งของใจ มันเป็นอารมณ์หนึ่ง อารมณ์หนึ่ง อาการหนึ่งๆ วิถีแห่งจิต จิตเวลามันสูงมันต่ำอย่างไร ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ เวลายกขึ้นสู่วิปัสสนามันเป็นอุคคหนิมิตหรือเป็นวิภาคะ มันเป็นขั้นเห็นธรรมไม่เห็นธรรม มันเป็นขั้นเป็นตอนนะเวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติจะ

“ไอ้เนี่ยบอกว่า “สมาธิต้องลืมหัดตามีสัจจะนะ แล้วมันจะเป็นกลาง มันจะเป็นอุเบกขานะ แล้วมันจะเกิดปัญญา”

โอ้โฮ! เจ้าเล่ห์ มันไม่มีอยู่จริง

อุเบกขามันก็เป็นอุเบกขา ปัญญามันก็เป็นปัญญา การรู้การเห็นมันก็เป็นการรู้การเห็น นี่เพราะมันเจ้าเล่ห์ พอเจ้าเล่ห์แล้วมันไปต่อไม่ได้ ไปต่อไม่ได้มันก็อุเบกขา มาบอก “อุเบกขาเป็นเหตุให้เกิดปัญญา เพราะอุเบกขาไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ ไม่มีกิเลส ไม่มีดี ไม่มีชั่ว มันจะเกิดปัญญา”

ปัญญาอะไร

ปัญญาตอของจิต ปัญญาหลับใหลใจ ปัญญามันไม่มี มันเป็นไปไม่ได้ อันนี้ไม่ใช่ปัญญา อันนี้เป็นสัญญา อันนี้เป็นปริยัติ

เวลาศึกษา ผีกัด เขาผีกัดแล้วเขาใช้สติปัญญา จิตสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา จิตสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนารู้แจ้งแทงตลอดในใจของตน รู้แจ้งใจ เพราะอะไร เพราะเวลาจิตสงบระงับแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนามันเห็นกิเลสไป มันเห็นกิเลส พอจับต้องกิเลสได้มันสะท้อนหัวใจใจ เวลามันสะท้อนหัวใจจนพองสยองเกล้าใจ แล้วเวลาประพุดติปฏิบัติไปมันรู้เลยนะ ถ้าศีล สมาธิ ปัญญาสมมูล เวลาธรรมที่ไปพิจารณาไปแล้ว ธรรมมีกำลังเหนือกว่า มันเข้าไปแยกแยะกิเลส กิเลสตัดหาความทะยานอยากมันโดนแยกแยะ วิภาคะใจ ที่เป็นไตรลักษณ์ไป มันสลายตัว มันย่อยสลายไปอย่างนี้ โอ้โฮ! กิเลสมันพ่ายมันแพ้ มันถอยกรูดๆ โอ้โฮ! จะเป็นพระอรหันต์ๆ มันจะเป็นพระอรหันต์นะ

เวลาปฏิบัติแล้วมันมีผลของการประพุดติปฏิบัติขึ้นมา มันมีความสุข มันมีความพอใจ ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์ ท่านอาจารย์สิงห์ทองอย่างนี้ เติบงาม ๗ วัน ๗ คืน ๗ เดือน โอ้ย! มันทำได้ตลอด หลวงตาพระมหาบัวนั่งสว่างเลย มันเข้าด้ายเข้าเข็มมันต่อสู้กันระหว่างกิเลสกับธรรม เคยเห็นไหม

ไอ้พวกสมาธิเจ้าเล่ห์ ไอ้พวกเจ้าเล่ห์แสนอนมันไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น ไม่มีหรอก แล้วเวลารู้เห็นมันบอก “อู้อู้อู! เป็นตัวเป็นตนเขียวนะ แหม! สร้างภาพเป็นอุปาทาน”

อุปาทาน อุปาทานอะไรของเอ็ง

เวลาความเป็นเจ้าเล่ห์แล้วกิเลสมันหมักหมมนะ แล้วมันพลิกมันแปลงเพราะอะไร เพราะทำสมาธิไม่เป็น

เวลาหลวงปู่เจี๊ยะกับหลวงตาท่านคุยกัน เรานั่งฟังอยู่ด้วย “เดี๋ยวนี้กรรมฐานยังทำสมาธิกันไม่ได้ แล้วมันจะภาวนากันอย่างไร”

มันก็เหมือนกับหลวงปู่ที่เวลาท่านคอยทดสอบใจ “จิตเป็นอย่างไร” ถ้าจิตมันยังสำรวจมัววังเป็นตัวของมันเอง เป็นสัมมาทิฐิความถูกต้องชอบธรรมที่จะเริ่มก้าวเดินออกไป ค้นหาหาจิตของตนให้เป็นความจริงได้ แล้วมันจะทำอย่างไร

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่ปฐมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยาม เวลาท่าน

ประพฤติกปฏิบัติของท่านเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เขาทำกันอย่างไร แล้วเขารู้กันได้อย่างไรว่ามันเป็นจริงหรือไม่จริง เขารู้กันได้อย่างไร ถ้ามันเป็นจริงเป็นสัมมาทิฐิความถูกต้อง

นี่ไง ภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ปริยัติไปเรียนเอา ปริยัติไปเรียนมา เรียนตำราแล้วมาเถียงกันปากเปียกปากแฉะไง

นี่ก็เหมือนกัน “โอ้ย! มันเป็นอุเบกขานะ มันเป็นจตุธาตุ มันเป็นธาตุ เป็นเล็บ เป็นผม”

มันยิ่งเศร้าเข้าไปใหญ่เลย

อุปัชฌาย์บอกตั้งแต่กรรมฐาน ๕ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ แล้วสันตติ เวลาจิตมันเป็นสิ่งที่มีชีวิต ชีวะ สิ่งที่มีชีวิต ชีวะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพ้นจากกิเลสไป มันจะกลับมาเป็นธาตุที่ไม่มีชีวิตอย่างไร

มันกลับมาเป็นธาตุสิ่งที่มีชีวิต ดูลิ เวลาประพฤติปฏิบัติไป แหม! มันสูงมันส่งมากเลย เวลาจบ กลับมาเป็นเล็บ เป็นผม โอ้โฮ! เพราะอะไร เพราะมันเกิดจากอุเบกขาไง แล้วอุเบกขาถาวรด้วย นี่มันไปแล้วมันเพ้อเจ้อ

เริ่มต้นมาตั้งแต่สมาธิเจ้าเล่ห์ เพราะสมาธิเจ้าเล่ห์มันไม่ใช่สมาธิ เพราะมันเป็นเล่ห์กลของกิเลส เพราะความเจ้าเล่ห์ เจ้าเล่ห์นะ แล้วก็เที่ยวไปชี้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติว่าอันโน้นไม่ใช่ อันนี้ไม่จริง ดีแต่ไปติเตียนคนอื่นไง ไม่รู้จักติเตียนใจของตน นี่ไง เวลาที่ไม่รู้

ในการประพฤติปฏิบัติ บัดเจตตัง สันทิฏฐิโก มันอยู่ที่ท่ามกลางหัวใจนั้น หัวใจที่มันมีกิเลสค้นหาความทะยานอยาก เราเกิดมาเรามีวิชาอะไร เรามีวิชา เรามีความไม่รู้ เรามีกิเลสในหัวใจของเรา ในการประพฤติปฏิบัติเริ่มต้นเราถึงละล้าละลัง เพราะกิเลสของเรามันกลัวกิเลสของเรามันพลิกมันแพลง มันไม่ยอมให้เราทำสร้างคุณงามความดีเพื่อเข้าเผชิญหน้ากับมัน นี่ทำด้วยความแสนทุกข์แสนยาก แต่เวลาจิตมันสงบระงับเข้ามาแล้วถ้ามันทำได้จริงขึ้นมา มันจะเข้าไปแสวงหาค้นคว้า

ในวงพระกรรมฐาน การทำความสงบของใจ ทำสัมมาสมาธิ มันมีความสุขความสงบ แล้วทำต่อเนื่องจนมันมีกำลังของมัน แล้วขุดคุ้ยค้นคว้าหา กิเลสค้นหาความทะยานอยาก ต้องขุดคุ้ยค้นคว้าและแสวงหา แล้วถ้าหามันเจอ มันเจอนี้มันรับรู้ รู้โดยผลกระทบ จิตมัน

กระทบ เวลาจิตมันสะท้อนกับกิเลส จิตมันสะท้อนกับธรรม จิตมันรับรู้ถึงสติ จิตมันรับรู้ถึง
สัมมาสมาธิ จิตมันรับรู้ถึงเวลาเกิดปัญญา ปัญญาที่มันจะเกิดได้เพราะมันเห็นกิเลสต้นเหตุ
ความทะยานอยาก มันจับต้องของมันได้ เวลามันจับต้องของมันได้นะ เวลามันใช้สติใช้ปัญญา
ใคร่ครวญไป นี่ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา

ในสังคมของพระกรรมฐาน ในสังคมของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์เราที่
ท่านประพฤติปฏิบัติ เวลาเป็นความจริงขึ้นมาท่านทดสอบตรวจสอบกันตามความเป็นจริง

ไม่รู้พูดไม่ได้ ไม่เห็นไม่รู้จัก

มันไปหมักหมม มันเล่ห์กลของกิเลส กิเลสมันเต็มหัวใจไง แล้วอวดดี สมาธิน่าสมเพช
สมาธิเจ้าเล่ห์ แล้วยังประพฤติปฏิบัติกันเป็นเล่ห์กล พยายามจะพูดให้มันเป็นภาคปฏิบัติ มัน
พูดออกมามันเป็นภาคปริยัติทั้งนั้นนะ นั่นคือตำรับตำรา ไม่มีความจริงเลย

สังเวช มันสังเวชถึงคนหยาบซ่าไม่มีคุณธรรมในใจ เอาแต่ความอิจฉาตาร้อนเที่ยว
เสียดสีคนอื่น แล้วความเป็นจริงในหัวใจก็ไม่มี เพราะอะไร เพราะว่ากิเลสมันเจ้าเล่ห์ไง เพราะ
กิเลสมันเจ้าเล่ห์ กิเลสมันเป็นใหญ่ไง เพราะกิเลสมันเป็นใหญ่ แล้วกิเลสเป็นใหญ่ กิเลสมันจะ
แปลงตัวไง มันจะปลอมตัวเป็นพระอรหันต์ เขาเป็นพระอรหันต์นะ แล้วจะไปเกิดต่อด้วย เกิด
มาจากพระอรหันต์ แล้วเป็นพระอรหันต์อยู่ แล้วจะตายเป็นพระอรหันต์ แล้วจะเกิดต่อเนื่องไป

นี่ไง ความเจ้าเล่ห์ แล้วเอาเจ้าเล่ห์ก็มาพลิกมาแปลงเอาแต่ความเห็นตนว่ามันเป็น
อย่างที่ท่านคิดตนเห็น มันไม่เป็นตามข้อเท็จจริงเลย

ตามข้อเท็จจริงนะ จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ วัฏฏะมันมีของมันอยู่แล้ว
พระพุทธเจ้าไม่ได้สร้าง พระศรีอริยเมตไตรยอนาคตาก็ไม่ได้สร้าง ไม่มีใครสร้าง เพราะมันเป็นผล
ของวัฏฏะ

นี่ไง พระอรหันต์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาลอีก ๑๐ องค์ กับใน
ปัจจุบันในภพภพนี้ ไม่ได้สร้าง วัฏฏะมันเป็นวัฏฏะ แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันมีศีล มี
สมาธิ มีปัญญา มีความรู้ความเห็น มันแทงทะลุหมดเลย รู้แจ้งรู้รอบขอบขีดจบทุกเรื่อง ใครเป็น
คนสร้าง มันไม่มี โอ้โฮ! มันเป็นคนโน้นทำคนนี่...ไม่มี ใครทำได้

ถ้าทำได้นะ หลวงตาท่านเคยพูด ถ้าสิ่งนี้ทำได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านจะลบนรกให้หมดเลย สร้างแต่สวรรค์ทั้งสิ้น เหมือนกับลัทธิความเชื่ออื่น ล้างบาป ดุสิต มีแต่อุดมสมบูรณ์พูนสุข พระเจ้าสร้าง ไม่มี ไม่มีหรอก มันไม่มีใครสร้าง แล้วไม่มีใครทำ มันเป็นเรื่องเท็จจริง มันเป็นเรื่องที่จิตเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ

แล้วถ้าเป็นความจริง ดุสิต เวลาครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมาท่านรู้แจ้งของท่าน มันเป็นเรื่องจริงในใจของท่าน แล้วมันครอบ ๓ โลกธาตุ จิตที่สิ้นกิเลสครอบ ๓ โลกธาตุ มันมีสิ่งใดปิดบังใจดวงนั้นได้ ไม่มี มันรู้แจ้งแทงตลอดไป ถ้ามันไม่เจ้าเล่ห์

แต่เพราะความเป็นเจ้าเล่ห์อย่างนี้ แล้วกิเลสค้นหาความทะยานอยากในหัวใจมันยิ่งใหญ่ แต่มันพลิกแพลงใจ “โอ้! มันเป็นอุตุธาตุ มันจะเป็นเล็บ เป็นผม”

หา! นั่นผลของการปฏิบัติหรือ ถ้ามันผลของการปฏิบัติ เราก็มีเล็บ มีผม มีขน ร้านตัดผมมันก็มีทั่วไปหมดละ มันมีค่าตรงไหนเล็บคนนะ ไม่มีค่า มันจะมีค่าก็มีค่าแต่เล็บของครูบาอาจารย์เราที่เขาต้องการเอาไปบูชากันนั่นนะ

มันไม่มีค่าหรอก หัวใจมันมีค่า สิ่งมีชีวิตมีค่ากว่า แล้วสิ่งที่มีชีวิตขึ้นมาที่ประพฤติปฏิบัติให้เป็นความจริงขึ้นมา แล้วความจริงขึ้นมาเวลามันสิ้น มันสิ้นที่นั่นนะ เวลาจิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันก็เกิดจากตรงนั้นนะ จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส

จิตเดิมแท้นี้มันเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วเวลาที่ประพฤติปฏิบัติเข้าไปถึงที่สุด แล้วเวลาหลวงตาท่านปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เวลาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เวลามันจะเป็นขั้นเป็นตอน ชันท์ ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชันท์ ๕ ชันท์ ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชันท์ ๕ ชันท์ ๕ อย่างหยาบ ชันท์ ๕ อย่างกลาง ชันท์ ๕ อย่างละเอียด

ชันท์ ๕ ชันท์ ๕ คืออารมณ์ความรู้สึกใจ ความรู้สึกอารมณ์ของเรา ถ้ามันไม่สมบูรณ์ด้วยชันท์ ๕ มันเป็นอารมณ์ไปไม่ได้ อารมณ์ในชันท์ ๕ แล้วอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดไป แล้วถึงจิตเดิมแท้ละ จิตเดิมแท้นี้ชำระล้างกันไป มันทำลายจิตของตน ภาวสภาวะไป

หลวงปู่มั่นท่านบอก อวิชชามันเกิดที่ไหน บ้านอวิชชามันอยู่ที่ไหน อยู่ที่สติจิต เอ็งรู้จักไหม นี่ไง ถ้ามันไม่เจ้าเล่ห์

เวลาเจ้าเล่ห์นะ สมาธิเจ้าเล่ห์แล้วยังกิเลสหนาปัญญาหายาบ แล้วก็เอาแต่บาปมาอ้างมาอิงนะ เพราะเริ่มที่บาปก็จบแล้ว เขาเริ่มที่ตำราไง เริ่มที่ตำรา ตำรามันเป็นธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ ตำราที่เป็นถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่ตำราที่บิดพลิ้วแล้วเขียนขึ้นแล้วแปลเป็นภาษาอังกฤษ แล้วก็แปลกลับแปลไปแปลมาว่านี่เหมือนกันเลย เหมือนกันก็คนเขียนคนเดียวกันไง เหมือนกันเพราะกิเลสหนาปัญญาหายาบสร้างแต่สิ่งที่ว่าให้เป็นหลักฐานเชิดชูความเห็นของตน กิเลสทั้งนั้น

แต่เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเรานะ มันเป็นจริงในหัวใจ เวลาหลวงตาพระมหาบัวเวลาท่านไปหาพระผู้ใหญ่ “ถามมา ถามมาสิ ถามมา” เพราะอะไร เพราะมันเป็นในหัวใจ ไม่ต้องไปหาที่ไหน มันเป็นความจริงอย่างนั้น ถ้ามันเป็นความจริงอย่างนั้นนะ ถ้าเป็นความจริงถ้ามันเป็นธรรมๆ ใจ เป็นธรรมเป็นธรรมจริงๆ

แต่ถ้ามันเป็นกิเลสใจ แล้วมันยังสิ่งที่ว่ามันสมเพช แล้วมันพลิกมันแพลง มันพยายามจะพลิกขึ้นมาให้เป็นธรรม แล้วมันก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ นะ มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ เวลาครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัตินะ กิเลสบังเงา กิเลสบังเงา กิเลสมันเทศน์เลยนะ กิเลสมันอบรมสั่งสอนเลย โอ้ย! เป็นอย่างนั้นๆ ถ้าเชื่อไปนะ จบเลย

นี่ไม่เชื่อ ต้องพิสูจน์ ต้องตรวจสอบ ตรวจสอบซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ นะ

เวลาพิจารณาไปแล้ว คนที่นักปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ที่ติงามท่านจะคุ้มครองดูแลลูกศิษย์ลูกหา ลูกศิษย์ลูกหาให้ปฏิบัติไป เวลาประพฤติปฏิบัติไป เวลาพิจารณาไปแล้วมันปล่อยมันวางขนาดไหน ท่านให้ทำๆ เวลามันขาด ขาดหนเดียว เวลาหนเดียวแล้วก็หนเดียวระดับนั้นไ้ แต่ระดับที่ละเอียดกว่ายังต้องค้นหาต่อเนื่องไป ถ้าไม่ค้นหาต่อเนื่องไป หาไม่เจอนะ เพราะอะไร

มรรค ๔ ผล ๔ ไ้ โสดาปัตติมรรคมันก็ได้โสดาปัตติผล สกิทาคามีมรรคก็ได้สกิทาคามีผล อนาคามีมรรคก็ได้อนาคามีผล อนาคามีมรรคมันจะเป็นอรหัตตมรรคไปไม่ได้ โสดาปัตติมรรคไม่ใช่สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีมรรคไม่ใช่อนาคามีมรรค อนาคามีมรรคไม่ใช่

อรหัตตมรรค มรรค ๔ ผล ๔ แล้วมรรค ๔ ผล ๔ สูงต่ำอย่างไร ความหนักแน่นอย่างไร ครูบาอาจารย์ของเรานี่เพียะๆ

หลวงตาไปนี่ โอ้โฮ! จะมาหลอกไม่ได้ เพราะท่านเป็นอาจารย์ ลูกศิษย์หลอกอาจารย์ไม่ได้ เพียงแต่อาจารย์ท่านเป็นอุบาย เหมือนพ่อแม่สอนลูก เออ! อย่างนั้น เออ! อย่างนี้ เพื่อให้ลูกได้ทำไง แล้วถ้ามันถึงเวลามันผิด มันจะรู้ของมัน แต่ถ้าไปบอกว่ามันผิดๆ มันต่อต้าน ครูบาอาจารย์ทั้งสิ้น ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ที่เป็นจริงนะ ไม่ใช่วกิเลสบังเงา

กิเลสมันบังเงานะ แล้วก็อ้างอิง ถ้ามันอ้างอิงมันเป็นศีลเป็นธรรมเสียบ้าง เราก็ยังจะสาธุนะ ใสนี้มันไม่มีนะ มันมีแต่เจ้าเล่ห์แสนงอน แล้วสิ่งที่พูดมันเป็นเรื่องโลก มันเป็นเรื่องวัตถุ มันไม่เป็นเรื่องนามธรรม มันไม่ใช่เป็นเรื่องของธรรม

เรื่องของธรรม ธรรมะ มันเป็นสัจจะเป็นความจริงอยู่ในหัวใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านยังถอดออกมาเทศน์ให้เป็นสิ่งที่เราจับต้องได้เป็นบุคลาธิษฐาน ธรรมาธิษฐาน สิ่งทีพูดๆ นี่เป็นธรรมาธิษฐาน เป็นธรรมะ ธรรมะในใจของท่าน แต่ท่านก็สร้างเป็นภาพ สร้างบอกกล่าวให้เราเข้าใจได้ เข้าใจได้แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติได้ มันเห็นภาพอย่างนั้นได้

อู๋! มันสร้างภาพอีกแล้ว เป็นสารคดีอีกแล้ว

ภาพหยาบ ภาพละเอียดคนละ พอบอกว่าภาพ เพราะอะไร เพราะมันมีสติ มีมหาสติ มีปัญญา มันยังมีปัญญาที่ลึกซึ้งกว่านี้ มันยังมีมหาปัญญา มันยังมีปัญญาญาณ มันไม่ใช่ความคิดเลยละ มันเป็นญาณที่เข้าไปประหัดประหารอวิชชาเลยละ

เวลามันเป็นจริง มันเป็นจริงอย่างไร ไม่ใช่มีแต่หมาบ้าเห่าโง่ๆ อยู่那儿นะ ไม่มีเนื้อหาสาระ หมาบ้า น้ำลายไหลย่อย หยางซี่เลย จะกัดเขา “นี่เป็นธรรมะนะ ไม่เชื่อ ไม่เชื่อเดี๋ยวกัดนะ” เวลากิเลสมันบังเงา กิเลสทั้งนั้น พระอรหันต์จะเกิดไม่เกิดนี้ร้อยแปดพันเก้า ไร้สาระมาก เพราะไม่ต้องบอกใครหรอก ถ้าเขาถึงที่สุดแห่งทุกข์เขารู้หมดละ เป็นปัจเจกตัง เป็นสันติภูมิโก ปิดใจดวงนั้นไม่ได้ ถ้าใจดวงนั้นไม่รู้ไม่เข้าใจ เป็นพระอรหันต์ไม่ได้

ถ้ามันเป็นจริงแล้วจะไม่มีสิ่งใดปิดหรือหลบหลีกความรู้ความเห็นของจิตดวงนั้น เป็นไปไม่ได้ เ็งไม่ต้องบอกเขาหรอก เ็งไม่ต้องบอกว่าจะเกิดไม่เกิด เขาไม่เชื่อหรอก ถ้าเชื่อ

ถ้าเชื่อ เข้ากันโดยธาตุ ถ้าเชื่อ กิเลสบังงา ถ้าเชื่อ มันก็เป็นการนำเสนอเพช มันเป็นเรื่องนำเสนอสังเวช สมาธินำเสนอสังเวช มันเป็นเรื่องของมันอย่างนั้น ถ้ามันนำเสนอสังเวชนั้นมันก็เป็นเรื่องของกิเลสพลิกแพลง แล้ว นี่พูดถึงในสังคมนักปฏิบัตินะ

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราหาครูบาอาจารย์ที่ดีงาม ถ้าครูบาอาจารย์ที่ดีงามนะ เราประพฤติปฏิบัติให้เป็นความจริงของเรา ครูบาอาจารย์ที่ดีงามนะ ท่านจะต้องการให้ลูกศิษย์ลูกหาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริงอันนั้น เหมือนกับนักกีฬา เหมือนกับการฝึกบุคลากร บุคลากรนั้นต้องเป็นบุคลากรที่ดีงาม บุคลากรที่ฉลาด บุคลากรที่มีความรู้จริง

นี่ก็เหมือนกัน เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาก็เพื่อหัวใจของเรา แต่เราหาครูบาอาจารย์ที่ดีงามที่ช่วยคุ้มครองดูแลให้เราปฏิบัติให้ตามความจริง ให้มันเป็นธรรมขึ้นมาจริงๆ ให้มันเป็นธรรม ไม่ใช่เป็นโลก

เวลาอยู่กับครูบาอาจารย์ท่านบอกไม่ให้พูดเรื่องโลกๆ ให้พูดเรื่องธรรม แต่เรื่องธรรม มันก็อาศัยโลกเป็นบุคลากรพื้นฐาน ถ้าบุคลากรพื้นฐานขึ้นมาก็เพื่อเป็นธรรมในหัวใจของเรา ถ้าในหัวใจของเราเป็นธรรมไปแล้วนะ รู้หมด แล้วไม่สงสัย แล้วใครอ้าปาก รู้ทัน

ไอ้อุเบกขานั้นนะ ปัญญาเกิดที่นั่น มันเกิดได้อย่างไร ปัญญาเกิดจากอุเบกขาเกิดตรงไหน แล้วอุเบกขาจะไปรู้อะไร อุเบกขานั้นมันวางเฉยๆ สุข ทุกข์ อุเบกขา

แล้วถ้ามันเป็นจริงๆ อุเบกขาถาวร

อุเบกขาถาวรหรือ กนิพพานเป็นอัตตา เป็นอนัตตา ใจ กนิพพาน เป็นอัตตา เป็นอนัตตา เป็นอุเบกขาใจ แล้วนิพพานเป็นอัตตา เป็นอนัตตา ก็เป็นเลิบบ เป็นผมใจ

นิพพานเป็นอัตตา เป็นอนัตตา สังคมเขายังไม่ยอมรับเลย แล้วนิพพานเป็นอุเบกขา อุเบกขาถาวร เป็นเลิบบ เป็นผม มันเตลิดเปิดเปิงไปนะ มันเตลิดเปิดเปิงไปจนไม่เหลือเค้าของพระพุทธศาสนา

เวลาบอกว่า นี่พุทธแท้ๆ พุทธในเมืองไทยนี่พุทธโกหก พุทธในเมืองไทยไร้สาระ

พุทธในเมืองไทย พุทธในสังคมทุกสังคมมีทั้งคนดีและคนชั่ว สิ่งที่เป็นคนชั่ว คนที่เขาทำตัวเขาเหลวไหล นั่นก็เป็นกรรมของสัตว์

แต่คนที่ทำคุณความดี คนที่ทำความดี มีครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็มี แต่ทำไมมองไม่เห็น ทำไมมองไม่ได้ มองไม่เห็น มองไม่ได้เพราะมันไม่มีความรู้ที่จะวัดได้ไงเรา ถ้าเราไม่รู้สิ่งใดเลย จะรู้ได้อย่างไรว่าคนอื่นดีหรือชั่ว

แต่ถ้าเรามีทิวฐิमानะ จิตใจเรามีกิเลสตัณหาความทะยานอยาก กิเลสมันบังเงา พุทแต่เรื่องกิเลส อ้างว่าเป็นธรรม แล้วคนที่ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่เขาเป็นธรรมๆ ก็รู้เห็นเขาไม่ได้ไง ก็บอกเขาเลย เพราะเขาหลับตา หลับตาแล้วเขาไม่รู้อะไร

เขารู้หมดเลยว่าเอ็งโกหก เขารู้หมดเลยนะว่าเอ็งเกิดมาจากไหน เขารู้หมดเลยว่าสิ่งที่เอ็งพูดอยู่นี้มันเป็นเรื่องหมาบ้า เขารู้หมดเลย แต่เขาไม่พูด เขาไม่พูดเพราะอะไร เพราะเป็นกรรมของสัตว์ สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม

เวลาครูบาอาจารย์ของท่านไม่สร้างเวรสร้างกรรมกับสัตว์โลกที่มันไร้สาระ เขาไม่สร้างเวรสร้างกรรม เขาปรารภนาเพียงแต่จะยกปรารภนาหรือสัตว์ชนสัตว์ สัตว์ที่ดีงาม สัตว์ที่หวังเหตุหวังผลที่ประพฤติปฏิบัติ นั้นนะ สัตว์อย่างนั้นท่านคุ้มครอง ท่านดูแล คุ้มครองนี่คือคุ้มครองหัวใจใจ เวลาเราสงสัย เวลาเราไม่รู้เราเห็นสิ่งใดแล้วเราเข้าใจไม่ได้ เราจะไปปรึกษาใคร

นี่ไง หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านแสวงหามาทั่วแล้ว ปรึกษาใครไม่ได้ก็ต้องปรึกษาพุทธโธ ปรึกษาใจของท่านเอง เวลาหลวงตาพระมหาบัวท่านทำงานของท่านใจ ใครๆ ก็จะเข้ามาเสนอ จะขอเป็นส่วนร่วมๆ ท่านไม่ยุ่งกับใครทั้งสิ้นเลย ท่านบอกท่านปรึกษาธรรมะๆ ปรึกษาธรรมตลอด คนที่มีธรรมในหัวใจแล้ว มีธรรมเป็นเครื่องอยู่ มันจะมีอะไรเลอค่าไปยิ่งกว่านั้นไง

นี่ไง ในพระพุทธศาสนาเรา สิ่งที่มีค่าๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุขๆ แล้วถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติมาเป็นความจริงแล้ว มันมีวิมุตติสุขในใจดวงนั้นนะ ถ้ามีวิมุตติสุขในใจดวงนั้นแล้ว ท่านทำประโยชน์กับโลก ทำประโยชน์กับสังคม เวลาท่านทำ ท่านทำด้วยหัวใจที่ยิ่งใหญ่ใจ

หัวใจที่ยิ่งใหญ่ ยิ่งใหญ่แล้วลดตัวลงมา ลดตัวลงมาทำเพื่อประโยชน์โลก ไม่ใช่ประโยชน์ท่านใด ประโยชน์ท่านมันจบของท่านแล้วไง ท่านทำเพื่อโลก นี่หัวใจที่ยิ่งใหญ่ หัวใจที่เป็นธรรม แล้วทำเสร็จแล้วจบไป ไม่เรียกร้อง “ต้องเชื่อฉันคนเดียว ของฉันพุทธแท้ ใช้น้ำมันพุทธกระจอก” เพราะเขาไม่อวดตัวไง

พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก สอนแต่หลานองค์เดียว พระปุลณมนตานีบุตร บุตรหลานของท่าน สอนพระอรหันต์องค์เดียว นอกนั้นท่านอยู่ป่าทั้งชีวิตเลย นั่นไม่ติดบ่วงที่เป็นโลกและเป็นทิพย์

เวลาครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ มากมายมหาศาล แล้วท่านไม่สร้างปัญหา ไม่ทำให้คณะสงฆ์ให้ชาวพุทธเริ่มวอกแวกวอแว ให้ชาวพุทธชักหน้าชักหลัง ไม่มี ครูบาอาจารย์ที่ดั่งามท่านจะทำให้เป็นความสามัคคี ให้การประพฤติปฏิบัติ เว้นไว้แต่สูงกับต่ำ

สูง คือจริตนิสัยชอบหยาบๆ ก็เรื่องหยาบๆ เขาก็ทำของเขาอย่างนั้น ถ้ามันละเอียด สุขุมลุ่มลึก ท่านก็ให้ปฏิบัติ หายใจนึกพุท หายใจออกนึกโธ อยู่ที่สูงุมลุ่มลึกเพราะอำนาจวาสนาของเขา ท่านก็ชี้แนะ ปกป้องคุ้มครอง ถ้ามันหยาบก็ดูแลเขาให้เขาเป็นคนที่ดี ให้เขาเป็นคนที่มีศีลมีธรรม เวลาครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ เพราะอำนาจวาสนาเขาแค่นั้น

คนไม่ใช่วัตถุ จะจับมาเรียงแถวให้เหมือนกันเป็นไปไม่ได้ มันมีอยู่ในพระไตรปิฎก เปเรตจัดหัวคนนั้นนะ เขาไปอยู่ที่ศาลาริมทาง เวลาที่พักทางสมัยโบราณ มันเวลาเดินทางมันต้องใช้เวลาข้ามวันข้ามคืนไง เวลาไปถึงศาลาพักเขาก็นอน พักกลางวัน เปเรตมาแล้ว หัวไม่ตรงกัน มันจัดเลย จัดให้หัวตรงกัน แล้วมันก็ไปดูเท้า เอ้ย! เอ้ย! เท้าไม่ตรงกัน จัดเท้าอีก จัดเท้าให้ตรงกันเสร็จมันก็กลับไปดูที่ทางหัว ทางศีรษะ เอ้ย! ศีรษะไม่ตรงกัน เปเรตจัดแถวไป

ครูบาอาจารย์ของเราท่านรู้ ท่านไม่ใช่เปเรต จะต้องให้เหมือนกันอย่างนี้ๆ ไม่มี ไม่มีอยู่ในโลกนี้ พระอรหันต์ ๘๐ องค์ เอตทัคคะ ๘๐ อย่าง เวลาอาสาชกขญาณ เวลาอรหัตตมรรค ทำลายกิเลสตัดหาความทะยานอยากอันนั้นยิ่งใหญ่ที่สุด ลั่นกิเลสแล้ว เป็นพระอรหันต์แล้ว เอตทัคคะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ตั้งให้ ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน ไม่เป็นสมาธิ สมเพช สังเวช แล้วเวลากิเลสครอบงำในใจสร้างภาพที่เขาไปทั่ว ทั้งๆ นั้นนะกิเลสทั้งนั้นนะ เพราะไม่ได้พูดเรื่องธรรมเลย เรื่องธรรมไม่มี

เรื่องอุเบกขา เรื่องจรรณะ ๑๕ ๑๘ อันนี้เป็นธรรมวินัยของพระพุทธเจ้านะ เวลาพูด พูดแต่ของพระพุทธเจ้า นี่เป็นภาคปริยัติ เวลาพูดธรรมะทำไมมันเป็นวิชาการทั้งสิ้น ทำไมไม่มีธรรมสักเม็ดหรือหยดเดียวในหัวใจ

สมาธิ สัมมาสมาธิ สมาธิที่ถูกต้องดีงาม คีล สมาธิ ปัญญา แล้วเวลาคีล สมาธิ ปัญญา ธรรมจักรๆ มรรค ๘ ทางสายกลางของพระพุทธศาสนา **เทวเม ภิกขเว** ทางสองส่วนไม่ควรเสพ ทางสายกลาง ทางอีกสายหนึ่งในพระพุทธศาสนา

แล้วเอ็งบอก เทวๆ เรียกว่าสองๆ นั้นแหละ ทางสองส่วนไม่ควรเสพ สุดโต่ง แล้วสุดโต่งแล้วไม่มีอะไรโต่งด้วย เอาแต่ธรรมะพระพุทธเจ้ามาหลอกแดก ไม่มีอะไรโต่งเลย สุดโต่งพระพุทธเจ้าไม่ให้ทำ แล้วถ้าเป็นกลาง กลางอย่างไร นี่กลาง กลางหัวใจ หรือกลางกะล่อน หรือกลางของกิเลส

นี่พูดถึงว่าถ้ามันเป็นจริงนะ ถ้ามันเป็นจริง ของจริงมันเป็นจริงวันยันค่ำ ไปอยู่ที่ไหนก็จริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปอยู่ในป่าในเขาที่ไหนก็แล้วแต่ สัททวิหาริก พระต่างๆ แสวงหา ออกพรรษาแล้วต้องไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลาออกประพฤติปฏิบัติไป ประพฤติปฏิบัติแล้ว เวลาออกพรรษาแล้วจะเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้าพเจ้าปฏิบัติมาแล้วมันถูกต้องหรือไม่ แล้วที่ปฏิบัติมามันผิดพลาดอย่างไร แล้วมันควรจะแก้ไขอย่างไร

เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านอยู่ในป่าในเขาของท่าน เวลาครูบาอาจารย์ของท่าน ท่านไปแสวงหา ท่านไปอบรมบ่มเพาะใจ แล้วท่านคุ้มครองดูแล แล้วถ้าเป็นจริงๆ เขาแสวงหา เขาตั้งต้นขึ้นไปหาของจริง ของจริง ของจริง

เห็นไหม กลองจัญไร ไม่ต้องตี มันดับของมันนะ เวลาคนเขาแสวงหาไปแล้วมันถึงไปตี แล้วมันถึงดัง ใสนี้มันจัญไร บังๆ บังๆ อยู่อย่างนั้นนะ “เขาไม่เชื่อเรา เขาไม่สนใจเรา”

โอ้! โลกธรรม ๘ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ นี่โลกธรรม ๘ ธรรมะเก่าแก่

แต่ถ้าเป็นความจริงนะ ไม่ใช่โมฆบุรุษ โมฆบุรุษว่างเปล่า ไม่มีความจริงในหัวใจ พยายามเรียกร้องแสวงหา ทำไมต้องเรียกร้อง ทำไมต้องแสวงหา ทั้งๆ ที่ใจอยู่กลางหัวอก ทำ

สมาธิก็ยังไม่เป็นแล้วจะแสวงหาจากใคร ตัวเองยังแสวงหาจากตัวเองขึ้นมาไม่ได้แม้แต่เริ่มต้นแล้วท่ามกลางก็ไม่มี ที่สุดนั้นเอาแต่บาป เออแต่วินัยในพระพุทธเจ้ามาอ้างอิง ตัวเองไม่มีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันเลย

ถ้าเป็นขึ้นเป็นอันมันจะสงบระงับ มันจะมีภูมิ มันจะรู้จักสูงต่ำ มันจะเคารพสัจจะความจริง ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย จะพูดเมื่อไหร่มันก็เป็นความจริงวันยันค่ำ สัจธรรมที่เราแสวงหาอยู่นี้คือความจริง แล้วถ้ามันเป็นจริงในหัวใจของเราแล้ว นั่นคือสัจจะความจริงที่เป็นความจริงในพระพุทธศาสนา เอวัง